

ANNA ŁOSOWSKA* – LUBLIN

KSIĄDZ PROF. TADEUSZ FRANCISZEK ŚLIWA (1925-2024)

16 października 2024 roku wolą Stwórcy zamknęła się ostatnia karta księgi życia zwykłego, niezwykłego Kapłana, człowieka wrażliwego na otaczający świat i potrzeby ludzi. Ukształtowany przez doświadczenia okresu II wojny światowej i siermiężny czas PRL, widział kruchość ludzkiego życia, co utrwaliło w nim wrodzoną potrzebę dzielenia się z innymi wszystkim, co posiadał, wiedzą, doświadczeniem i skromnymi dobrami materialnymi.

Tadeusz Franciszek Śliwa urodził się 11 listopada 1925 roku w rodzinie Stanisława i Bronisławy z Zimnych, małżonków Śliwów we wsi Wysoka Strzyżowska i został ochrzczony w miejscowym kościele pw. św. Józefa. Był najstarszym dzieckiem małżeństwa Śliwów; jego młodsze rodzeństwo to Kazimierz, Bolesław i Alicja, urodzona w 1936 roku, w którym zmarł ojciec rodziny¹. Młody Tadeusz, który rozpoczął naukę w miejscowej szkole ludowej, musiał ją przerwać na rok, aby pomóc matce w pracy na roli oraz opiece nad rodzeństwem. Ostatecznie ukończył szkołę już podczas okupacji, w 1941 roku, i do końca wojny pozostawał w rodzinnej wsi. W 1944 roku podjął naukę w Gimnazjum i Liceum Handlowym w Strzyżowie, zarabiając na swoje utrzymanie w Spółdzielni Kółek Rolniczych. Po zdaniu matury w 1947 roku wstąpił do przemyskiego seminarium duchownego i 22 czerwca

Ks. prof. Tadeusz Śliwa,
fot. ze zbiorów A. Łosowskiej

* Anna Łosowska – dr hab. historii, emeritus Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
e-mail: anlosowska@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5994-1794>

¹ Archiwum Uniwersyteckie KUL, Akta studenckie, sygn. 15640, nlb.

1952 roku w miejscowej katedrze przyjął święcenia kapłańskie z rąk ówczesnego ordynariusza diecezji bp. Franciszka Bardy².

Pierwszą placówką, do której został skierowany jako młody wikariusz, była parafia pw. Najświętszej Maryi Panny w Raniżowie w powiecie kolbuszowskim, a po roku pracy otrzymał przeniesienie do parafii pw. Narodzenia Maryi Panny w Hyżnem, gdzie pracował przez kolejne trzy lata (1953-1956). Oddając się pracy duszpasterskiej, pragnął się kształcić i w 1956 roku, po uzyskaniu zgody biskupa, podjął studia na Wydziale Teologicznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, gdzie w 1958 roku uzyskał stopień licencjata na podstawie pracy *Walka biskupa Jana Działuskiego z reformacją w diecezji przemyskiej*, przygotowanej pod kierunkiem ks. prof. Mieczysława Żywczyńskiego. Zachęcony przez promotora, pogłębił badania nad historią rodzimej diecezji, co zaowocowało przygotowaniem i obroną w 1962 roku dysertacji doktorskiej *Diecezja przemyska w połowie XVI wieku*. Stopień doktora teologii został mu nadany 16 marca 1963 roku.

W 1960 roku, jako student Wydziału Teologicznego, ks. Śliwa złożył wniosek o przyjęcie na Wydział Nauk Humanistycznych, uzasadniając prośbę tym, że znaczną część wymaganych egzaminów (z historii i nauk pomocniczych historii) zaliczył na Wydziale Teologicznym KUL oraz na Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie studiował jako ekstern od 1956 roku³. Decyzją władz WNH z 23 września 1960 roku został przyjęty na IV rok studiów historycznych z warunkiem uzupełnienia różnic programowych w ciągu roku. Dwa lata później ukończył te studia, przedstawiając pracę magisterską *Skład osobowy kapituły przemyskiej w początkach XVI wieku (1500-1525)*, przygotowaną pod kierunkiem ówczesnego doc. dr. Jerzego Kłoczowskiego. Tu należy dodać, że ks. Tadeusz był studentem nieprzeciętnym, albowiem niemal wszystkie egzaminy na obu kierunkach zaliczył na ocenę bardzo dobrą, w tym z tak trudnych przedmiotów, jak język hebrajski i greka, których znajomość wyniósł z czasów nauki w Diecezjalnym Instytucie Teologicznym w Przemyśle. Przez cały okres studiów mieszkał w Konwikcie Księża Studentów przy ówczesnej ul. Nowotki 5 (dziś: ul. Radziszewskiego). Środki na utrzymanie zapewniła mu Kuria Biskupia w Przemyśle, przyznając stypendium w wysokości 800 zł.

Po ukończeniu studiów ks. Śliwa powrócił do diecezji i podjął pracę duszpasterską jako wikariusz w parafii pw. św. Stanisława Biskupa w Trześniowie k. Brzozowa (1963-1964), a następnie w parafii pw. św. Józefa w Rzeszowie-Staromieście (1964-1965). W 1965 roku został włączony do grona wykładowców przemyskiego Instytutu Teologicznego, zastępując chorego ks. dr. Juliana Atamana. Wykładał historię Kościoła i patrologię w przemyskim seminarium duchownym; był kierownikiem seminarium naukowego z historii Kościoła, którego absolwenci mogli ubiegać się o stopień magistra na Wydziale Teologii KUL. W 1969 roku został wysłany do Rzymu, gdzie w Archiwum Watykańskim rozpoczął zbieranie materiałów do pracy habilitacyjnej. Podczas dwóch lat pobytu za granicą prowadził badania także w Archiwum Kongregacji Rozkrzewiania Wiary w Rzymie, Bibliotece Narodowej w Bolonii oraz Archiwum Narodowym w Wiedniu. Przez

² S. Stępień, *Kochał ludzi i książki... Ku pamięci śp. ks. prof. Tadeusza Śliwy*, „Życie Podkarpackie”, 30 VI 2024.

³ Archiwum Uniwersyteckie KUL, Akta studenckie, sygn. 15640, nlb.

jakiś czas studiował w Papieskim Instytucie Orientalnym w Rzymie, co skierowało jego zainteresowania także w stronę Kościoła wschodniego⁴.

W 1971 roku powrócił do Przemyśla na stanowisko profesora w tutejszym seminarium duchownym. Wykładał historię Kościoła, patrologię, metodykę badań naukowych, a jednocześnie kierował biblioteką seminaryjną. Prowadził wykłady zlecone na Wydziale Historii Kościoła Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie⁵. Były one poświęcone historii chrześcijaństwa na Wschodzie ze szczególnym uwzględnieniem Kościoła grekokatolickiego. W badaniach nad Cerkwią wschodnią w Rzeczypospolitej był niekwestionowanym autorytetem, a kwintesencją jego badań nad tym zagadnieniem jest publikacja *Okruchy z historii Kościoła obrządku greckiego*, w której zebrał wypracowane przez lata ustalenia⁶. Współpracował z Wydziałem Teologicznym KUL i dzięki temu wielu studentów przemyskiego seminarium duchownego uzyskało stopień magistra na tymże wydziale. Efektem tej współpracy było też uczestniczenie niektórych pracowników Wydziału Teologicznego, np. ks. prof. dr. hab. Zygmunta Zielińskiego, w pracach seminarium diecezjalnego w Przemyśle. Po uzyskaniu w 1995 roku afiliacji przemyskiego Instytutu Teologicznego do Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie kilkunastu kapłanów piszących swe prace pod kierunkiem ks. prof. Tadeusza Śliwy uzyskało magisterium tejże uczelni. „Był wymagającym promotorem, a prowadzone przez niego prace przewyższały poziomem szereg innych przygotowywanych na tym Wydziale” – wspominał prof. Z. Zieliński i dodawał, że ks. Tadeusz w dyskusjach naukowych „(...) zawsze potrafił wydobyć jakąś wątpliwość, poddać krytyce na pozór utarte sady, wskazać na konieczność takich czy innych poszukiwań”⁷.

Niepodważalną zasługą zmarłego Kapłana było założenie rocznika „Premisia Christiana”, który stał się platformą prezentacji badań naukowych poświęconych środowisku przemyskiemu. Jako redaktor naczelny w latach 1987-2007 przygotował edycję 12 tomów czasopisma, które ukazuje się do dziś i jest otwarte dla autorów także spoza Przemyśla. Ponadto współpracował z redakcjami *Encyklopedii katolickiej* i *Słownika polskich teologów katolickich*, przygotowując wiele haseł i biogramów osób zasłużonych dla Kościoła. Był członkiem Towarzystwa Naukowego KUL, Instytutu Geografii Historycznej Kościoła KUL, Rady Naukowej Instytutu Ekumenicznego KUL, Polskiego Towarzystwa Teologicznego, Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyśle, a ostatnio także Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego w Przemyśle.

W listopadzie 2015 roku, w Przemyśle, obchodzono uroczystość 90-lecia urodzin i 50-lecia pracy naukowej ks. prof. Tadeusza Śliwy. Uczniowie, przyjaciele i współpracownicy przygotowali z tej okazji księgę jubileuszową *Super omnia*

⁴ A. Szal, J. Wołczański, *Życiorys i bibliografia opublikowanych prac ks. prof. dr. Tadeusza Śliwy za lata 1964-2015*, w: *Super omnia veritas. Księga dedykowana Księdzu Profesorowi Tadeuszowi Śliwie w 90. rocznicę urodzin i 50-lecie pracy naukowej*, red. ks. J. Wołczański przy współpracy ks. S. Nabywańca i bp. A. Szala, Lwów-Kraków 2015, s. 9-11.

⁵ Metodę prowadzenia wykładów scharakteryzował były słuchacz, bp Adam Szal, *Księdza profesora Tadeusza Śliwy prezentowanie dziejów Kościoła*, w: *Super omnia veritas*, s. 31-37.

⁶ T. Śliwa, *Okruchy z historii Kościoła obrządku greckiego*, Przemyśl 2017.

⁷ Z. Zieliński, *Stara przyjaźń nie rdzewieje*, w: *Super omnia veritas*, s. 26.

*veritas. Księga dedykowana Księdzu Profesorowi Tadeuszowi Śliwie w 90. rocznicę urodzin i 50-lecie pracy naukowej*⁸. Zebrana wówczas bibliografia prac naukowych Jubilata zamknęła się liczbą 250 publikacji. W ostatnich latach życia powiększył on swój dorobek o kilkanaście nowych pozycji naukowych, które poświęcał głównie sylwetkom zasłużonych dla diecezji przemyskiej duchownym, w dużej mierze swoim mistrzom. Na czoło wysuwa się tu słownik biograficzny, w którym przedstawił sylwetki wybranych duchownych przemyskich⁹. Ponownie, tym razem w postaci książkowej, wydał dwa podstawowe opracowania, drukowane niegdyś na łamach „Kroniki Diecezji Przemyskiej” oraz „Roczników Teologiczno-Kanonicznych”, czyli swoją pracę doktorską i magisterską, poświęcone rodzimej diecezji¹⁰. Jak wskazano w przedmowie do jednej z tych publikacji, nowatorskie podejście i spojrzenie na dzieje rzymskokatolickiej diecezji przemyskiej przez pryzmat duchowieństwa, także tego szeregowego, na szczeblu parafii, było obszarem nowym w ówczesnej historiografii, dlatego ustalenia autora nie uległy dezaktualizacji, mimo upływu lat i pojawienia się nowych, pogłębionych badań. A dotyczy to charakterystyki terytorium diecezji, specyfiki wyznaniowej, uposażenia oraz uwarunkowań, które wpływały na postawy kierujących diecezją ordynariuszy¹¹.

Poświęcając swoją wiedzę i umiejętności naukowe dziełu upamiętnienia dziejów diecezji przemyskiej obu obrządków, ks. Śliwa nie zapominał o pracy duszpasterskiej. Przez wiele lat był kapłanem sióstr albertynek w Przemyśle, przyczyniając się do rozbudowy ich domu zakonnego i znajdującej się w nim kaplicy. Pomimo pojawiających się dolegliwości zdrowotnych, niemal do śmierci posługiwał nieuleczalnie chorym w Zakładzie Opieki Leczniczej w Przemyśle.

Księdza Tadeusza poznałam w 1980 roku w pracowni naukowej Archiwum Państwowego w Przemyśle. Przychodził w każdej wolnej chwili, wgłębiając się w obficie zachowane akta byłego biskupstwa grekokatolickiego. Z czasem zaczęliśmy rozmawiać także o moich zainteresowaniach naukowych i to dzięki Księdzu mogłam korzystać z dobrze zaopatrzonej biblioteki seminaryjnej. Po powrocie do Lublina kontynuowałam swoje badania nad kulturą umysłową późnośredniowiecznego Przemyśla, co spotykało się z wielkim uznaniem Księdza Profesora. Odwiedzaliśmy go zawsze, kiedy zdarzało się nam bywać w Przemyśle, żywo interesował się życiem naszej rodziny, ale też sytuacją w świecie nauki i wydarzeniami w kraju. Ostatni raz spotkaliśmy się 21 lutego 2022 roku, niemal w przeddzień agresji Rosji na Ukrainę. Był zaniepokojony sytuacją na Wschodzie i sugerował, że dojdzie do wojny w pełnej skali, a my próbowaliśmy przekonywać, że do agresji raczej nie dojdzie. Okazało się, że obawy Księdza były uzasadnione, a my nie mieliśmy racji.

⁸ Była to druga księga jubileuszowa, co dowodzi uznania, jakim cieszył się Jubilat w rodzimym środowisku naukowym. Pierwsza – *Kościół na drogach historii: księga jubileuszowa dedykowana księdzu profesorowi doktorowi Tadeuszowi Śliwie*, przygotowana pod redakcją ks. Józefa Wołczańskiego, ukazała się we Lwowie w 1999 roku.

⁹ T. Śliwa, *Sylwetki wybranych duchownych przemyskich: słownik biograficzny*, Przemyśl 2021.

¹⁰ *Diecezja przemyska w połowie XVI wieku*, Przemyśl 2015; *Kolegium prałatów i kanoników rzymskokatolickiej kapituły przemyskiej w latach 1500-1525*, Przemyśl 2016.

¹¹ A. Łosowska, *Przedmowa*, w: *Kolegium prałatów i kanoników*, s. 9.

Jak wspomniano, mimo pogarszającego się zdrowia ks. Tadeusz Śliwa pracował niemal do końca. Korygował i uzupełniał wcześniejsze swoje publikacje, snuł plany wydawnicze na przyszłość. Wskazując na ponadczasową wartość prac naukowych Księdza Profesora, należy podkreślić jego ujmującą skromność, z jaką prezentował wyniki swoich badań. Nigdy nie ubiegał się o uniwersyteckie tytuły naukowe, chociaż jego dorobek naukowy pozwoliłby nie tylko przeprowadzić procedurę habilitacyjną, ale uzyskać także tytuł profesora. Odszedł cicho i bez rozgłosu; został pochowany, zgodnie ze swoją wolą, na cmentarzu w rodzinnej Wysokiej Strzyżowskiej, obok rodziców, rodzeństwa i krewnych.

Słowa kluczowe: Przemysł; Lublin; ks. Tadeusz Śliwa; seminarium duchowne; publikacje naukowe

REFERENCES / BIBLIOGRAFIA

Źródła

Archiwum Uniwersyteckie KUL
Akta studenckie, sygn. 15640.

Opracowania

- Łosowska Anna, *Przedmowa*, w: *Kolegium prałatów i kanoników rzymskokatolickiej kapituły przemyskiej w latach 1500-1525*, Przemysł 2016, s. 7-11.
- Stępień Stanisław, *Kochał ludzi i książki... Ku pamięci śp. ks. prof. Tadeusza Śliwy*, „Życie Podkarpackie”, 30 VI 2024.
- Szał Adam, *Księdza profesora Tadeusza Śliwy prezentowanie dziejów Kościoła*, w: *Super omnia veritas. Księga dedykowana Księdzu Profesorowi Tadeuszowi Śliwie w 90. rocznicę urodzin i 50-lecie pracy naukowej*, red. ks. J. Wołczański przy współpracy ks. S. Nabywańca i bp. A. Szala, Lwów-Kraków 2015, s. 31-37.
- Szał Adam, Wołczański Józef, *Życiorys i bibliografia opublikowanych prac ks. prof. dr. Tadeusza Śliwy za lata 1964-2015*, w: *Super omnia veritas. Księga dedykowana Księdzu Profesorowi Tadeuszowi Śliwie w 90. rocznicę urodzin i 50-lecie pracy naukowej*, red. ks. J. Wołczański przy współpracy ks. S. Nabywańca i bp. A. Szala, Lwów-Kraków 2015, s. 9-25.
- Zieliński Zygmunt, *Stara przyjaźń nie rdzewieje*, w: *Super omnia veritas. Księga dedykowana Księdzu Profesorowi Tadeuszowi Śliwie w 90. rocznicę urodzin i 50-lecie pracy naukowej*, red. ks. J. Wołczański przy współpracy ks. S. Nabywańca i bp. A. Szala, Lwów-Kraków 2015, s. 26-30.